

Afetlerde Bir Güvenlik Açığı Olarak Gönüllüler

^{*1} Emrah GÖKKAYA ve ² Ömer DEMİRBİLEK

^{*1} Kayseri Üniversitesi, Sivil Savunma ve İtfaiyecilik,

²Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi,

Özet

Afetler sonrası müdahale faaliyetleri karmaşık ve zorlu süreçlerdir. Kriz yönetiminin ilk evresi olarak nitelendirilen müdahale evresi toplum, medya ve uluslararası yapıların en fazla dikkatini çeken ve en yoğun çalışmaların yürütüldüğü evredir. Yönetimlerin ve profesyonellerin genellikle yüksek iş talebiyle karşı karşıya kaldığı bu dönem standartta yer alan birçok prosedürün işletilmesini engelleyebilmektedir. Yaşanan geniş çaplı yıkım, kurumların ve altyapının zarar görmesi, görevli kişilerin kaybı ve yetersiz koordinasyon bu durumun nedenlerindendir. Afetlerden etkilenen toplumlara yardım için bölgeye gelen gönüllülerin olumlu ve olumsuz olmak üzere farklı etkileri olabilmektedir. Bu çalışmada afetler sonrası ortaya çıkan kriz ortamında bilinçli veya bilinçsiz olarak güvenlik zafiyetleri ve tehditlerine yol açan gönüllülerin faaliyetleri ele alınmıştır. Çalışma kapsamında Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası ortaya çıkan sorunlar özelinde incelemeler yapılmış ve afetlerde gönüllülerin yönetimi ve oluşturdukları güvenlik sorunlarının önüne geçilebilmesi amacı ile politika önerileri sunulmuştur. Çalışmanın afet yönetimi kurumları, personelleri, sivil toplum kuruluşları ve ilgili güvenliği sağlayan birimler için faydalı olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afetlerde gönüllülük, afetlerde güvenlik, afet yönetimi, güvenlik, güvenlik açığı

Volunteers as a Vulnerability in Disasters

Abstract

Post-disaster response activities are complex and challenging processes. The response phase, which is characterized as the first phase of crisis management, is the phase that attracts the most attention of society, media and international structures and where the most intensive work is carried out. Governments and professionals are often faced with high work demands during this period, which can prevent many standardized procedures from being carried out. This is due to widespread destruction, damage to institutions and infrastructure, loss of personnel and inadequate coordination. Volunteers coming to the region to help communities affected by disasters can have different impacts, both positive and negative. This study focuses on the activities of volunteers who consciously or unconsciously cause security vulnerabilities and threats in the crisis environment that emerges after disasters. Within the scope of the study, the problems that emerged after the earthquakes centered in Kahramanmaraş were examined and policy recommendations were presented to prevent the management of volunteers in disasters and the security problems they create. The study is expected to be useful for disaster management institutions, personnel, non-governmental organizations and units providing related security.

Keywords: Volunteering in disasters, disaster management, security, security, vulnerability

1.Giriş

Afetler farklı zamanlarda ve farklı şekillerde ortaya çıkarak toplumların değerlerine zarar veren, can ve mal kaybına yol açan, geniş çaplı yıkım nedeniyle etkilenen toplumun müdahale kapasitesini yok eden olaylardır. Afetlerin ortaya çıkmasında genellikle mevcut tehdit, var olan güvenlik açığı, yetersiz önlemlerin etkileşimde olduğu bir tablo görülmektedir [1]. Afetler geçmişten bu yana var olmuşlardır. Afetler genellikle yüksek derecede yıkıcı ve telafisi zor durumlardır [2]. Afetlere ilişkin istatistikler her geçen yıl afetlerin sayısında ve etkilerinde genel bir artış olduğunu göstermektedir. 1982-2012 yılları arasında yaşanan afetler 4.4 milyar insanı etkilemiş, 1.3 milyon insanın hayatını kaybetmesine neden olmuş ve 2 trilyon dolar üzerinde ekonomik kayba yol açmıştır [3]. Afetler kaynaklı kayıp sadece 2023 yılında ise 86.473 can kaybı, 93 milyondan fazla insanın etkilenmesi, 202 milyar üzerinde ekonomik kayıp olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında en yıkıcı afetler ise; Türkiye’de Kahramanmaraş merkezli olarak gerçekleşen ve Türkiye ile Suriye’de birçok bölgeyi etkileyen depremler ile Endonezya kuraklığı olarak kayıtlara geçmiştir. Türkiye’de Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremler 56.683 can kaybı, 42,9 milyar dolar ekonomik kayıp ile 2023 yılında yaşanan en yıkıcı afet olmuştur [4].

Türkiye sahip olduğu jeolojik özellikler nedeniyle tarih boyunca çok sayıda ve şiddeti yüksek depremler yaşamıştır. Bu durumun temel nedeni ise Türkiye’nin üzerinde yer aldığı Avrasya Levhasına Afrika ve Arap Levhalarının sürekli olarak baskı uygulamasıdır. Yaşanan Kahramanmaraş depremlerine yol açan Kuzey Anadolu ve Doğu Anadolu fay hatları temel olarak yaşanan bu baskının ürettiği faylardır. Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremler bu fay hatlarında gerçekleşmiştir [5]. Tarihsel süreçte Türkiye’de benzer şekilde yaşanan büyük çaplı çok sayıda deprem mevcuttur. 1939 yılında Erzincan’da yaşanan deprem 7.9 büyüklüğünde ve 32.968 kişinin hayatını kaybetmesine yol açmıştır. 1999 yılında Gölçük (Kocaeli) merkezli yaşanan 7.8 büyüklüğünde depremler 17.480 kişinin hayatını kaybetmesine, 1976 yılında yaşanan Muradiye (Van) depremleri 3.840 can kaybına, 1999 yılındaki 7.5 büyüklüğündeki Düzce depremi 763 can kaybına, 1943 yılındaki Ladik (Samsun) depremi ise 4000 can kaybına yol açmıştır [6]. Tarihsel süreçte yaşanan afetler incelendiğinde bu afetlerle benzer şekilde mevcut birçok afetin bulunması Türkiye’nin yer aldığı riskli konum, toplumsal dirençsizlik ve yetersiz hazırlıkların bir sonucu olarak görülebilir.

Afetlerin meydana gelmesinde temel faktör tehlike ve toplum özellikleridir. Toplumların sahip olduğu farklı kırılganlıklar ilgili alanda yaşanabilecek olayların afet olmasına zemin hazırlamaktadır. Bu kapsamda incelendiğinde bazı toplumlarda sel, bazı toplumlarda deprem veya yangın olaylarının daha sık meydana geldiği görülmektedir [4]. Sahip olduğu yüksek deprem tehlikesi ve toplumsal kırılganlığın yüksek olması nedeniyle tarihsel süreçte çok sayıda afet yaşayan Türkiye’nin tarihte yaşadığı en yıkıcı deprem 6 Şubat 2023 yılında gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremlerdir. Mw: 7.7: ve Mw: 7.5 büyüklüğünde ve aynı gün içinde yaşanan Kahramanmaraş depremleri Türkiye’de 11 ili ve 14 milyondan fazla insanı doğrudan etkilemiştir. Yaşanan deprem sonrasında 50 binden fazla can kaybı, 100 bin üzerinde yaralanma gerçekleşmiştir [7]. Yaşanan depremlerin en ciddi olarak etkilediği illerden olan Hatay ilinde 20 Şubat tarihinde yaşanan Mw: 6.4 büyüklüğündeki deprem, can kaybı, ekonomik kayıp ve yıkımın daha derinleşmesine neden olmuştur. Yaşanan yıkımlar sadece Türkiye değil Suriye’de birçok şehri de etkileyerek geniş çaplı kayıplar doğurmuştur [8]. Afetlerin etkilerinin artmasına neden

olan bazı kriterler vardır. Bu kriterler olayın tipi, ortaya çıkış şekli, meydana geldiği bölge, etkilenen alanın nüfus yapısı, etkilenen bölgenin dirençliliği, etkilenen alanda yer alan ekonomik varlıklar vb. olarak tanımlanabilir. Kahramanmaraş merkezli depremlerin nüfus, ekonomik varlık açısından zengin fakat müdahale kapasitesi yetersiz, afetlere karşı dirençsiz bir bölgede yaşanması olayı boyutunu çok farklılaştırmıştır [9]. Bununla birlikte mevsimsel zorluklar, insan kaynağı problemleri, yönetsel ve idari zorluklar gibi diğer etkenler afetin etkisini ve sorunların büyümesini sağlamıştır [10].

Yaşanan afet sonrasında müdahale amacıyla geniş çaplı ve çok yönlü çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Afet sahasında arama kurtarma, enkaz kaldırma, barınma, beslenme, sağlık, tıbbi bakım, yönlendirme, kayıt tutma gibi birçok farklı alanda hizmet vermek için bütün kamu kuruluşları, özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) faaliyet göstermişlerdir [11]. Afet bölgesinin son derece geniş bir alanı kapsaması ve meydana gelen can kayıpları ile yaralanmalar bölgede ilk aşamada personel sorunlarına yol açmıştır. Bu durumu telafi etmek amacıyla İç İşleri Bakanlığı tarafından yapılan çağrı ile uluslararası desteğe ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bu sayede afet bölgesine alanında uzman ve gönüllü olarak faaliyet göstermek için yüzbinlerce kişi katılmıştır. Afet bölgesinde yürütülen çalışmalarda gönüllü bireylerin etkisi ve katkısının önemi açıkça görülmüştür. Nitekim gönüllüler afetlere müdahale ve diğer afet yönetim süreçleri için kritik öneme sahip bir bileşendir [12].

Gönüllülük herhangi bir zorlama olmaksızın kişinin kendi iradesi ile karşısındaki kişi veya kurumun faydasını gözeterek yürüttüğü çalışmalardır [13]. Bununla birlikte gönüllülükte bazı sınırlamalar bulunmaktadır. Yapılan faaliyetin kişinin kendi ailesine dönük olmaması, zorunlu hizmetler veya sosyal hizmetler kapsamında yürütülmemesi, belirli bir düzen ve sistem içerisinde yürütülmesi gerekmektedir. Nitekim gönüllülük faaliyeti ani, tek seferlik, düzensiz bir çalışma değildir. Gönüllülük çalışmaları belirli bir düzen içerisinde, belirli bir amaca yönelik olarak yürütülmelidir [14]. Gönüllülük farklı toplum ve bölgelerde farklı şekillerde isimlendirilse dahi temel ilkelerinin aynı olduğu görülmektedir [15]. Gönüllülük toplumlarda barışı, refahı ve ekonomiyi olumlu etkileyen, aynı zamanda toplumsal birlik için önemli bir davranıştır [16]. Geçmişten günümüze kadar toplumlarda var olan gönüllülük faaliyetleri herkes tarafından yapılması mümkün olan bir faaliyettir [17]. Gönüllülük çalışmaları içerisinde barındırdığı özelliklere göre farklı kısımlarda ve başlıklarda incelenebilmektedir. Bu kapsamda gönüllülük türleri; kayıtlı/resmi olma durumuna göre gönüllülük türleri, süresine göre gönüllülük türleri, yapılan bölgeye göre gönüllülük türleri, yapılan faaliyete göre gönüllülük türleri, kimlerle yapıldığına göre gönüllülük türleri, yeni akım gönüllülük türleri, yaş gruplarına göre gönüllülük türleri, mesleki beceriye göre gönüllülük türleri olarak ele alınmaktadır [14].

Afetlerde gönüllülük sahip olduğu özellikler ve şartlar nedeniyle gönüllülük türleri içerisinde yer alan en zorlayıcı gönüllülük faaliyetlerindendir. Nitekim afetlerin oluşturduğu stres, baskı, yoğun iş talebi, travmatik durum ve olaylar, panik vb. birçok durum afetlerde gönüllülük faaliyetlerinin daha zor ve ağır olmasına yol açmaktadır [12,18]. Afetlerin yol açtığı kayıp ve hasarın telafi edilebilmesi için gönüllüler önemli bir kaynaktır [19]. Afetlerde gönüllü bireyler tıbbi bakım, arama kurtarma, beslenme, barınma, koordinasyon, lojistik vb. birçok sürece önemli destekler sağlayabilmektedir [20]. Gönüllü bireyler afet şartlarında kurumlara ve yöneticilere katkılar sunmaktadır [19]. Gönüllülerin sahip olduğu olumlu katkılar ve destekleri nedeniyle yönetimler

genellikle gönüllülük faaliyetlerini desteklemektedirler [21]. Bütün bunların yanı sıra gönüllülük faaliyetlerinin yalnızca olumlu katkılarının olduğunu söylemek mümkün değildir. Gönüllüler ve gönüllülük faaliyetleri birçok zaman afetlerde sorun ve sıkıntı oluşturmaktadır [22,23]. Gönüllülerin katkısının olumlu veya olumsuz olmasındaki en büyük ayırım gönüllü bireylerin afet sahasında güvenlik kurallarına uyması ve etkin bir yönetim içerisinde çalışmalarına bağlıdır.

Gönüllüler afetlerde değerli ve kritik bir kaynak olabilecekken yönetsel hatalar, eksik koordinasyon ve yönlendirme gibi durumlar nedeniyle güvenlik kurallarını sıklıkla ihlal ederek afetzedeler, çalışanlar ve diğer gönüllüler için önemli sorunlara yol açmakta ve afet bölgesinde yürütülen operasyonların durmasına neden olabilmektedir [24]. Sahip olduğu riskler ve bu sorunlar nedeniyle birçok profesyonel afetlerde gönüllüleri sorun ve yük olarak görmektedir. [25,26]. Gönüllülerin güvenlik kurallarına yeterince uymaması aynı zamanda birçok çalışmanın başarısız olmasına yol açabilmektedir [27].

Bu çalışmada Türkiye'nin tarihinde yaşadığı en geniş çaplı ve en yıkıcı afeti olan Kahramanmaraş depremleri sonrasında afete müdahale çalışmalarına katılmak amacıyla bölgeye ulaşan gönüllülerin afet sahasında yol açtığı güvenlik sorunlarını tespit etmek ve belirlenen sorunların çözümüne yönelik politika önerileri geliştirmek amaçlanmıştır. Bu sayede gelecekte yaşanacak olası afetler sonrasında gönüllülerden alınan verimin artması ve dolayısıyla daha etkin müdahale ve afet yönetim süreçlerinin geçirilmesi beklenmektedir. Çalışmanın afetlerde görev yapan kurumlar, Stk'lar ve gönüllü bireyler için faydalı olması beklenmektedir.

2. Afetlerde Gönüllülerin Yol Açtığı Güvenlik Sorunları

Türkiye'de yaşanan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında afet bölgesine müdahale faaliyetleri için giden gönüllü kişilerin oluşturduğu güvenlik açıkları ve sorunları bu bölümde ele alınmıştır.

Gönüllülerin Sebep Olduğu Kavga ve Karmaşalar: Afet bölgelerinde koordinasyon eksikliği, yetki çatışmaları ve plansız organizasyon nedeniyle gönüllüler arasında anlaşmazlıklar çıkmaktadır. Yardım malzemelerinin dağıtım sırasında yaşanan anlaşmazlıklar ve düzensizlikler, kavgalara ve genel kaos ortamına sebep olabilmektedir [28].

Yetersiz Denetim Nedeniyle İşlenen Suçlar: Afet bölgelerinde gönüllülerin yeterli denetime tabi tutulmaması, cinsel istismar, hırsızlık, gasp gibi suçların işlenmesine ortam hazırlamaktadır. Özellikle korumasız çocuklar, yaşlılar ve kadınlar, bu tür suçlara karşı savunmasız kalmaktadır. Etkin bir denetim mekanizmasının olmaması, suç işleyen kişilerin tespit edilmesini zorlaştırabilmektedir.

Kurallara Uymama: Gönüllülerin, afet yönetimi sürecinde belirlenen kurallara uymaması, hem afet bölgesindeki genel düzeni bozabilir hem de can ve mal güvenliğini tehlikeye atmaktadır. Özellikle acil durum prosedürlerine uyulmaması, gereksiz riskler doğurmaktadır [29].

Art Niyetli Kişilerin Gönüllü Kılığına Girmesi: Afet bölgelerinde yardım bahanesiyle bulunan bazı kişiler, aslında dolandırıcılık, hırsızlık veya insan kaçakçılığı gibi suçlar işlemektedir. Yetersiz denetim, bu tür art niyetli kişilerin gönüllü kimliği altında faaliyet göstermesine olanak tanımaktadır.

Yetkisiz Müdahaleler: Hukuki ve etik sınırların dışına çıkan gönüllüler, resmi otoritelerin yetkilerini aşarak afet yönetimini zorlaştırabilmektedir. Yetkisiz kurtarma girişimleri hem kurtarılan kişilerin hem de gönüllülerin hayatını riske atabilmektedir.

Siber Güvenlik Tehditleri: Afet dönemlerinde sosyal medya ve dijital platformlar üzerinden yapılan paylaşımlar, dolandırıcılık ve dezenformasyon için bir araç olarak kullanılmaktadır. Yanlış bilgiler yayarak insanlardan bağış toplayan dolandırıcılar veya siber saldırganlar, afet bölgelerinde ayrıca bir risk oluşturmaktadır.

Koordinasyon Eksikliği: Afet müdahalelerinde resmî kurumlarla gönüllüler arasındaki iletişim eksiklikleri, çakışan görevler ve dağınık organizasyon yapısı, yardım çalışmalarının verimliliğini düşürebilmektedir. Uyumsuzluk nedeniyle kritik bölgelere ulaşım gecikebilir ve mevcut kaynaklar etkin kullanılamamaktadır.

Yanlış Bilgi ve Bilgi Kirliliği: Afet bölgelerinde doğrulanmamış haberlerin yayılması, yanlış yönlendirmeler ve bilgi kirliliği kaos ortamı oluşturmaktadır. Bu durum, kurtarma çalışmalarının aksamasına ve halk arasında panik yaratılmasına neden olmaktadır [30]. Bu noktada gönüllülerin kullandığı ve yaydığı her bilgi büyük problemlere yol açmaktadır.

Eğitimsiz Müdahale: Afetlerde afet eğitimi olmayan spontane gönüllülerin gelişigüzel hareketleri hem kendi güvenliklerini tehlikeye atmakta hem de zarar gören bölgelerde yanlış uygulamalara neden olmaktadır. Bu durum, profesyonel ekiplerin işini zorlaştırmakta ve kurtarma faaliyetlerini riske atmaktadır.

Kaynakların Yanlış Kullanımı: Yardım malzemelerinin düzensiz dağıtılması, ihtiyaç sahiplerine ulaşamaması veya kötüye kullanılması, afet yönetimi açısından ciddi sorunlar doğurmaktadır. Plansız dağıtım, bazı bölgelerde fazlalık yaratırken bazı yerlerde eksiklik oluşturmaktadır. Bu sorun toplumsal huzurun ve güvenliği de bozabilmektedir.

3. Çözüm Önerileri ve Önlemler

Çalışmanın bu bölümünde Kahramanmaraş depremleri sonrası gönüllülerin ortaya çıkardığı güvenlik açıkları ve sorunlarına yönelik hangi önlemlerin alınması gerektiği ve nasıl çözümlenebileceğine yönelik politika önerileri sıralanmıştır.

Gönüllülerin Sebep Olduğu Kavga ve Karmaşalar:

Çözüm: Afet öncesinde gönüllülere yönelik kapsamlı bir eğitim programı düzenlenmeli. Ayrıca, afet bölgesine intikal eden gönüllülerin görevleri net bir şekilde tanımlanmalı ve koordinasyon

merkezleri kurulmalıdır. Gönüllülerin görev tanımları ve rollerinin belirlenmesi, organizasyonun düzenli çalışmasını sağlayacaktır. Bu sayede çatışma ve olası karmaşalar önlenebilecektir.

Yetersiz Denetim Nedeniyle İşlenen Suçlar:

Çözüm: Gönüllülerin afet bölgelerine gönderilmeden önce kimlik ve geçmişi detaylı bir şekilde kontrol edilmeli. Ayrıca, afet bölgesinde sürekli olarak güvenlik personeli görevlendirilmeli ve gönüllülerin davranışları izlenmelidir. Ayrıca, gönüllülere yönelik etik kurallar oluşturulmalı ve bunlar hakkında sürekli bilgilendirme yapılmalıdır.

Kurallara Uymama:

Çözüm: Gönüllülerin afet bölgesine gönderilmeden önce belirli kurallara ve prosedürlere uymalarını sağlamak için, afet yönetimi ve güvenlik konusunda eğitimler verilmelidir. Kuralların ihlali durumunda uygulanacak yaptırımlar net bir şekilde belirtilmeli ve sıkı bir denetim mekanizması oluşturulmalıdır. Bu durum için en önemli çözümlerden birisi afetlerde gönüllülük mevzuatının oluşturulması olacaktır.

Art Niyetli Kişilerin Gönüllü Kılıfına Girmesi:

Çözüm: Afet bölgelerinde gönüllülerin kimliklerinin ve amaçlarının doğrulanması için resmi bir kayıt ve denetim sistemi kurulmalıdır. Ayrıca, afet yardım organizasyonlarıyla iş birliği yaparak gönüllülerin kimlik ve geçmişi üzerinde titiz kontroller yapılmalıdır. Afet sahasına gönüllülük geçmişi olan kişilerin öncelikli olarak alınması bu konuda fayda sağlayabilir.

Yetkisiz Müdahaleler:

Çözüm: Gönüllülere afet yönetiminin hukuki ve etik sınırları hakkında eğitimler verilmelidir. Ayrıca, gönüllülerin afet yönetimine katılımı, yalnızca resmî kurumların onayı ve denetimi altında olmalıdır. Gönüllülerin afet bölgesindeki yetki sınırları net bir şekilde çizilmelidir.

Siber Güvenlik Tehditleri:

Çözüm: Afet dönemlerinde gönüllülere ve halk arasında siber güvenlik konusunda eğitimler verilmelidir. Sosyal medya ve dijital platformlar üzerinde yapılan paylaşımlar izlenmeli, yanlış bilgilerin yayılması engellenmelidir. Ayrıca, doğrulama mekanizmaları oluşturulmalı ve sahte yardım kampanyalarına karşı farkındalık artırılmalıdır.

Koordinasyon Eksikliği:

Çözüm: Gönüllüler ve resmî kurumlar arasında etkili bir iletişim ağı kurulmalıdır. Afet bölgesine yardım gönderen tüm kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon arttırılmalı ve merkezi bir kriz yönetim merkezi oluşturulmalıdır. Gönüllülerin doğru bilgiyi alabilmesi ve görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için düzenli bilgilendirme yapılmalıdır.

Yanlış Bilgi ve Bilgi Kirliliği:

Çözüm: Afet bölgelerinde, gönüllülerin kullandığı tüm bilgilerin doğruluğu kontrol edilmeli ve her gönüllüye güvenilir bilgi kaynaklarına yönlendiren rehberler verilmelidir. Ayrıca, afet bölgelerinde bilgi akışının kontrollü bir şekilde yapılması için yerel yönetimler ve yardım kuruluşları tarafından açıklamalar yapılmalıdır.

Eğitimsiz Müdahale:

Çözüm: Gönüllülerin afet bölgesine katılmadan önce temel afet müdahale eğitimlerinden geçmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca, afet eğitimi olan spontane gönüllülerin rehberliğinde afet eğitimi olmayan spontane gönüllülerle iş birliği yapılmalıdır. Afet eğitimi olmayan spontane gönüllüler, yalnızca temel destek hizmetleri sağlamakla sınırlandırılmalıdır.

Kaynakların Yanlış Kullanımı:

Çözüm: Yardım malzemelerinin dağıtımı için etkili bir envanter ve dağıtım sistemi kurulmalıdır. Ayrıca, gönüllüler ve yerel yöneticiler arasında sıkı bir iş birliği yapılmalı, yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşması sağlanmalıdır. Yardımların eşit ve düzenli bir şekilde dağıtılması için gerekli kontrol ve denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, afetlerde gönüllüler tarafından oluşturulan güvenlik sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Literatür taramaları ve araştırmacının kişisel gözlemlerine dayalı olarak yapılan analizler sonucunda, afet bölgelerinde gönüllülerin bilgi eksikliği, organizasyon bozuklukları ve koordinasyon sorunları nedeniyle çeşitli güvenlik risklerine yol açabildiği tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular, afetlerde gönüllülerin daha etkili ve güvenli bir şekilde yönetilmesi için eğitim programlarının artırılması, resmî kurumlar ve gönüllü organizasyonlar arasında daha sıkı koordinasyon sağlanması ve afet sahasında standart işleyiş prosedürlerinin oluşturulması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu kapsamda, afetlerde gönüllülerin katılımını düzenleyen yeni politikalar geliştirilmesi ve saha deneyimlerinin bilimsel çalışmalarla desteklenmesi kritik bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, afetlerde gönüllülerin rolü vazgeçilmez olmakla birlikte, etkili bir organizasyon ve güvenlik standartları olmaksızın bazı riskler doğabileceği unutulmamalıdır. Gelecekteki çalışmaların, bu riskleri azaltmaya ve afet yönetiminde gönüllülerin daha etkin bir şekilde yer almasını sağlamaya yönelik daha kapsamlı stratejiler geliştirmesi beklenmektedir.

Kaynaklar

- [1] UNISDR. Terminology on for Disaster Reduction, United Nations International Strategy for Disaster Reduction, Geneva. 2009
- [2] Michel LM PERSONAL RESPONSIBILITY AND VOLUNTEERING AFTER A NATURAL DISASTER: THE CASE OF HURRICANE KATRINA. Sociological Spectrum 2007; 27: 633–652.
- [3] Maurice J (2013) Mitigating disasters—a promising start. The Lancet 381: 1611–1613. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)61008-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61008-9)
- [4] CRED Disaster Year In Review 2023, Brussels. 2024.

- [5] Şeker M, Korkut C (eds) Doğu Anadolu Fay Hattı Depremleri: Tespitler ve Öneriler. (Birinci baskı). Bilim ve Düşün Serisi, vol 48, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara. 2023.
- [6] BDTİM Büyük Depremler - B.Ü. KRDAE Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi. <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/> Accessed 29 Mar 2025.
- [7] AFAD 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan (Kahramanmaraş) Mw: 7.7 – Mw: 7.6 Depremleri Raporu. 2023.
- [8] T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu. 2023.
- [9] Hussain E, Kalaycıoğlu S, Milliner CWD, Çakır Z (2023) Preconditioning the 2023 Kahramanmaraş (Türkiye) earthquake disaster. Nat Rev Earth Environ 4: 287–289. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/37168360>
- [10] Yılmaz S, Karakayalı O, Yılmaz S, Çetin M, Eroğlu SE, et al. (2023) Emergency Medicine Association of Turkey Disaster Committee Summary of Field Observations of February 6th Kahramanmaraş Earthquakes. Prehosp Disaster Med 38: 415–418. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/37198906>
- [11] Demirbilek Ö (2023) Büyük Kahramanmaraş Depremi Sonrası Afet Yönetimi Sürecinin Değerlendirilmesi ve Gelecek İçin Çözüm Önerileri. In: Öztürk M, Kırca M (eds). Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası İçin Akademik Öneriler. Özgür Yayınları, Gaziantep, pp 183–193.
- [12] Demirbilek Ö, Öztürk S (2023) Understanding university students WHO do not want to volunteer in disasters: A qualitative study from Türkiye. International Journal of Disaster Risk Reduction 96: 103994. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2023.103994>
- [13] Erdoğan E, Semerci PU, Yentürk N, Yurttagüler L Türkiye’de Gönüllülük: Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar. (1st edn), İstanbul Bilgi Üniversitesi İktisadi İşletmesi, İstanbul. 2020.
- [14] Demirbilek Ö Gönüllülük ve Afetlerde Gönüllülük. In: Demirbilek Ö (ed). Afetlerde Gönüllülük. Akademisyen Kitabevi, Ankara, pp 1–14. 2024.
- [15] Birleşmiş Milletler Gönüllüleri Dünyada Gönüllülüğün Durumu Raporu. 2011.
- [16] United Nations Volunteers (UNV) programme The thread that binds: Volunteerism and community resilience. 2018.
- [17] Arslan ML Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük: Sorunlar ve Çözüm Yolları, İLKE İlim

Kültür Eğitim Vakfı, İstanbul. 2018.

- [18] Demirbilek Ö Afetlerde Gönüllülük Türleri. In: Demirbilek Ö (ed). Afetlerde Gönüllülük. Akademisyen Kitabevi, Ankara, pp 43–54. 2024.
- [19] Whittaker J, McLennan B, Handmer J (2015) A review of informal volunteerism in emergencies and disasters: Definition, opportunities and challenges. *International Journal of Disaster Risk Reduction* 13: 358–368. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2015.07.010>
- [20] Twigg J, Mosel I (2017) Emergent groups and spontaneous volunteers in urban disaster response. *Environment and Urbanization* 29: 443–458. <https://doi.org/10.1177/0956247817721413>
- [21] Karaman ZT (2018) Afetlerde Erken Uyarı ve Toplumsal Farkındalık Yaratmada Etkili Kamu Politikaları. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7: 493–517. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/598098>
- [22] Demirbilek Ö, Öztürk S (2023) Understanding university students WHO do not want to volunteer in disasters: A qualitative study from Türkiye. *International Journal of Disaster Risk Reduction* 96. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2023.103994>
- [23] Law BMF, Shek DTL (2011) Validation of the Beliefs Against Volunteering Scale among Chinese Adolescents in Hong Kong. *Soc Indic Res* 100: 287–298. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9617-4>
- [24] Paret KE, Mayorga ME, Lodree EJ (2021) Assigning spontaneous volunteers to relief efforts under uncertainty in task demand and volunteer availability. *Omega* 99: 102228. <https://doi.org/10.1016/j.omega.2020.102228>
- [25] Harris M, Shaw D, Scully J, Smith CM, Hieke G (2017) The Involvement/Exclusion Paradox of Spontaneous Volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 46: 352–371. <https://doi.org/10.1177/0899764016654222>
- [26] Strandh V, Eklund N (2018) Emergent groups in disaster research: Varieties of scientific observation over time and across studies of nine natural disasters. *Contingencies & Crisis Mgmt* 26: 329–337. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12199>
- [27] Sauer LM, Catlett C, Tosatto R, Kirsch TD (2014) The utility of and risks associated with the use of spontaneous volunteers in disaster response: a survey. *Disaster Med Public Health Prep* 8: 65–69. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24661361>
- [28] Yurt Gazetesi (2023) Madenciler ve AFAD görevlileri kavga etti! Kavganın sebebi 'pes' dedirtti. <https://www.yurtgazetesi.com.tr/guncel/madenciler-ve-afad-gorevlileri-kavga-etti-kavganin-sebebi-pes-dedirtti-h219477.html> Accessed 29 Mar 2025.

- [29] NTV (2023) Deprem bölgesinde hırsızlık ve yağma soruşturmalarında 48 kişi tutuklandı | NTV Haber. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/deprem-bolgesinde-hirsizlik-ve-yagma-sorusturmalarinda-48-kisi-tutuklandi,fkLgcP-kUUSdPLP5skdWyA> Accessed 29 Mar 2025.
30. Teyit (2023) Yanlış bilgi depremin yıkımını artırıyor: Gelecekteki krizlere nasıl bakmalı? - Teyit. <https://teyit.org/ekipten/yanlis-bilgi-depremin-yikimini-artiriyor-gelecekteki-krizlere-nasil-bakmali> Accessed 29 Mar 2025.